

**RÄDDA BARNEN PÅ ÅLANDS
VALPROGRAM 2023**

BÄSTA MAKTHAVARE*,

*) Du som har makten, du som kommer att få makten, du som kan påverka vem som ska få makten.

Barnen på Åland behöver många barnrättskämpar. Rädda Barnen på Åland har tagit fram ett valprogram med viktiga barnrättsfrågor som vi vill lyfta inför kommunal- och lagtingsvalet.

Använd makten du har för att säkerställa att det finns beslutfattare som har kunskap om och en vilja att arbeta för barns rättigheter.

Alla politiska beslut ska grundas på och vara förenliga med barnkonventionen samt utvecklings- och hållbarhetsagendan. Alla beslutsfattare måste ha tillräcklig kunskap för att säkerställa att barnkonventionen och agendan efterlevs.

Rädda Barnen
Åland

EKONOMISK UTSATTHET

Barn på Åland löper större risk för fattigdom jämfört med ålänningarna i allmänhet. Att leva med en förälder som känner stress över sin livssituation kan skapa en otrygg tillvaro för barnet. Andelen barnfamiljer som lever i risk för fattigdom på Åland har ökat sedan år 2001.

För barn innebär det:

- Sämre fysisk och psykisk hälsa
- Risk för sämre skolresultat och begränsade utbildningsmöjligheter
- Färre fritidsmöjligheter
- Förhöjd risk för psykiskt och fysiskt våld
- Risk för utanförskap
- Risk för utsatthet i vuxen ålder

BARNS REKOMMENDATIONER*:

- “ Mera barnbidrag och mera studiebidrag. Flera unga har inte så jättebra finansiellt stöd från sina föräldrar. Vissa föräldrar bara sätter undan det medan andra behöver varje cent för att klara sig.
- “ Billigare gymnasium.
- “ Alla barn och unga ska ha råd att ha hobbyer som de tycker om, för att få mer kompisar.

* Citaten i barns rekommendationer kommer från barn som deltagit i Rädda Barnens verksamheter och enkätundersökningar.

DETTA BEHÖVER GÖRAS:

Minska risken för barnfattigdom

- Ändra beräkningsgrunden för utkomststöd så att barnbidraget inte räknas som inkomst.
- Stärk föräldrars möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden (rehabilitering, utbildning, språk).
- Se över sociala trygghetssystemet så att helheten är tillräcklig för att säkerställa barns rätt till skälig levnadsstandard.

Meningsfull fritid för alla barn

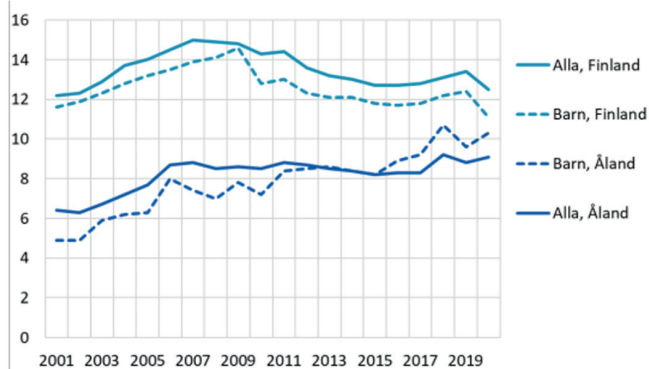
- Möjlighet att delta i minst en fritidsaktivitet enligt barnets eget intresse.
- Avgiftsfri kollektivtrafik för alla barn med utökade turer även kväll och helg.

STATISTIK OCH YTTRELLIGARE INFORMATION

Statistik från ÅSUB visar att sedan år 2015 har en större andel åländska barn levt i risk för fattigdom jämfört med ålänningarna i allmänhet. Siffrorna för år 2001–2020 visar att andelen barnfamiljer som lever i risk för fattigdom på Åland ligger allt närmare den motsvarande andelen i Finland (10,2 respektive 11,1 år 2020).¹

Figur 7. Andel (%) barn och hela befolkningen som bor i hushåll med risk för fattigdom på Åland och i Finland 2001–2020

Not: Uppgifterna för Finland inkluderar Åland.
Källa: ÅSUB, THL

Att växa upp i fattigdom riskerar allvarliga konsekvenser för barn, både nu och i framtiden. Det påverkar barns möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda och det skapar hinder för en god livskvalitet. För barn innebär det bland annat ökad risk för sämre fysisk och psykisk hälsa², begränsade utbildningsmöjligheter³, färre fritidsaktiviteter och ökad risk för utsatthet även i vuxen ålder⁴. Det betyder även förhöjd risk för psykiskt och fysiskt våld. Enligt landskapsregeringens rapport som analyserade de åländska resultaten i Hälsa i skolan 2019 var de åländska ungdomar som uppgett att familjens ekonomi var ”mycket dålig” betydligt mer utsatta för sexuellt ofredande, sexuellt våld, för fysiskt och psykiskt våld från föräldrarna samt mental ohälsa än andra jämnåriga.⁵

Minska risken för barnfattigdom

Ett sätt att nå de mest utsatta barnfamiljerna är att ändra i beräkningsgrunden för utkomststöd. Det grundläggande utkomststödet är ett ekonomiskt stöd som beviljas i sista hand. För barnfamiljer på Åland som söker utkomststöd beaktas 80 procent av barnbidraget som inkomst då storleken på utkomststöd beräknas, medan ensamförsörjartillägget inte beaktas som inkomst.⁶ Förslagsvis frikopplas barnbidraget från beräkningsgrunderna i utkomststödet så att inte barnbidraget räknas som inkomst. Dagens system innebär att de ekonomiskt mest utsatta barnfamiljerna inte gynnas av barnbidraget på samma sätt som andra familjer.

Lösningar för att bryta ekonomisk utsatthet ser olika ut då även orsakerna skiljer sig åt.⁷ En viktig åtgärd är insatser för att stärka föräldrarnas möjlighet till sysselsättning och etablering på arbetsmarknaden. I Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2020–2023 finns åtgärder för att främja sysselsättning personer som flyttat till Åland.⁸ I projektet *Sysselsättning för alla 2023* ses olika insatser för rehabilitering.⁹ Statistik visar att ensamförsörjarfamiljer är en ekonomiskt utsatt grupp och det är därför centralt att ge goda förutsättningar att förena föräldraskap, familjeliv och arbete/studier.¹⁰

Den sjunkande nivån på realvärdet av barnbidrag och andra familjebidrag får konsekvenser för barnfamiljer. På Åland förklarade barnbidragen och ensamförsörjartillägget drygt 11 procent av sitt värde mellan år 2008 och år 2016.¹¹ ÅSUBs utredning ”Ekonomisk utsatthet och socialtrygghet 2018:2” visade att för de ekonomiskt mest utsatta hade de skattefria transfereringarna stor betydelse. En uppföljning av ÅSUB:s tidigare rapporter om ekonomisk utsatthet och social trygghet ska genomföras år 2023 vilket ger ett underlag att utvärdera bidragens tillräcklighet på Åland och andra insatser som behövs. Fattigdom och ekonomisk utsatthet bekämpas bäst genom ett generellt och inkluderade välfärdssystem i kombination med riktade insatser.

1 [Översikt och indikationer 2022:9 Inkomst och välfärd 2022, ÅSUB](#)

2 Bask, M., Haapakorva, P., Gissler, M., & Ristikari, T. (2021). Growing up in economic hardship: The relationship between childhood social assistance reciprocity and early adulthood obstacles. *International Journal of Social Welfare*, 30(2), 130-139

3 Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., ... & Gissler, M. (2018). Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL.

4 Ristikari, T., Merikukka, M., & Hakovirta, M. K. (2018). Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes. *Longitudinal and Life Course Studies*, 9(3), 312-326.

5 Nordic Equality Team, 2021. [UTSATTHETENS BREDD OCH DJUP](#). Se kapitel 3.1.1.5, 3.2.1.5 och 3.3.1.5

6 [Landskapslag \(1998:66\) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd 2 §](#)

7 [Självständighetsjubileets barnstiftelse I tla. Barnfamiljsfattigdom som data.](#)

8 [Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2020–2023](#)

9 [Slutrapport 2023 Sysselsättning för alla.](#)

10 ÅSUB: [Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer](#) (2014)

11 ÅSUB, 2018. [Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2016.](#)

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Undvik nedskärningar av sociala förmånerna som påverkar barn som riskerar att drabbas av fattigdom.
- Säkerställ att alla barn har en adekvat levnadsstandard, inkluderat att förbättra den ekonomiska situationen och öka de sociala förmånerna för barn med funktionshinder, asylsökande barn och barn med irreguljärt uppehållstillstånd.¹²

Texten i FNs barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023 är en inofficiell översättning.

Meningsfull fritid för alla barn

Åland har de mest positiva siffror i hela landet i Hälsa i skolan när det gäller andelen ungdomar som idrottar eller motionerar under handledning minst varje vecka, nästan dubbelt så mycket i vissa åldersgrupper som i hela landet i åldersgruppen andra stadiet och högskolan¹³, men barn som lever i ekonomisk utsatthet riskerar att stå utanför organiserad fritidsverksamhet. ÅSUBs studie om ekonomisk utsatthet i barnfamiljer visar på utmaningen att klara av kostnaderna för barnens fritidsaktiviteter, särskilt för lite större barn.¹⁴ Trots samhällstöd till föreningar genom bland annat Paf-medel blir kostnaderna för tränings- eller deltagaravgifter, medlemskap, utrustning, resor m.m. för höga, vilket innebär att alla barn inte kan delta i fritidsaktiviteter som de önskar på grund av familjens ekonomiska situation.

I riket har Finlandsmodellen antagits, med syftet att ge möjlighet för alla bara att i samband med skoldagen ha en hobby som de tycker om och som är avgiftsfri. Modellen tillämpas i 267 kommuner och omfattar 91 procent av kommunerna på fastlandet. Modellen samt beviljande av statsunderstöd togs in i Finlands ungdomslag 2023.¹⁵ På Åland finns ingen liknande modell, men ett tillfälligt stöd ges inför lärsåret 2023-2024.¹⁶ Åland saknar också en ungdomslag motsvarande den i riket.¹⁷

Avsaknaden av passliga bussturer, särskilt under kväll och helg är en återkommande fråga som ungdomar lyfter fram som hinder för att umgås med vänner eller delta i olika fritidsaktiviteter. Barns möjlighet att transportera sig är beroende av flera faktorer så som familjens ekonomi, barnets och vuxnas funktionsförmåga, ifall vuxna i familjen har körkort och tillgång till bil. En fungerande och ekonomiskt tillgänglig kollektivtrafik är ett sätt att bidra till att alla barns rätt till en meningsfull fritid tillgodoses.

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Se till att varje kommun erbjuder gratis och billiga fritidsaktiviteter för barn.
- Se till att sport-, rekreations-, fritids-, kultur- och konstnärsaktiviteter är tillgängliga och säkra och tillgängliga för bl.a. barn med funktionshinder, asylsökande och invandrabarn, socioekonomiskt utsatta barn och barn som bor på landsbygden.¹⁸

Europeisk nivå

På europeisk nivå har EU antagit en barngaranti med syfte att förebygga och bekämpa fattigdom och social utestängning av barn genom att stödja medlemsstaterna i deras arbete med att garantera tillgång till grundläggande tjänster av hög kvalitet för behövande barn: förskoleverksamhet och barnomsorg, utbildning (inklusive skolbaserade aktiviteter), hälso- och sjukvård, kost och boende.¹⁹ I Finlands redogörelse för implementeringen av garantin saknades Åland, vilket också påtalats av kommissionen.²⁰ År 2023 fick Finland kritik från Europeiska kommittén för sociala rättigheter för att nivån på Finlands sociala trygghet fortfarande är för låg och inte uppfyller europeiska standarder. Finland har även fått kritik från kommittén angående nivån på grundskyddet.²¹

12 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 35 a, b

13 THL, Hälsa i skolan 2021. [Indikatorn: Idrottar eller motionerar under handledning minst varje vecka.](#)

14 [Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer ÅSUB Rapport 2014:7](#)

15 Undervisnings- och kulturministeriet. [Finlandsmodellen för hobbyverksamhet.](#)

16 Ålands kulturdelegation. [Specialunderstöd för kultur- och idrottsaktiviteter för barn och unga.](#)

17 Undervisnings- och kulturministeriet. [Lagar och förordningar: Ungdom.](#)

18 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 37 a, b

19 Europeiska unionens råd. Infografik - [Europeiska barngarantin: så skyddar EU barnen.](#)

20 European Commission, 2022. [Observations on the Finnish action plan on implementation of the European Child Guarantee.](#)

21 [Europeiska kommittén för sociala rättigheter har bedömt nivån på Finlands sociala trygghet](#)

TRYGGHET & SKYDD

Det finns barn på Åland som utsätts för våld i olika former i skola, i hemmet och i digitala miljön. Att leva i en utsatt situation eller tillhöra olika minoriteter innebär en ökad risk för barn att bli utsatt.

För barn innebär det:

- Våld tidigt i barndomen riskerar att drabba hjärnans utveckling. Detta leder till både omedelbara och livslånga fysiska och psykiska hälsoeffekter.
- Våldet stör och skadar barnets psykiska, sociala och kognitiva utveckling samt skapar rädsla, hat och misstro mot andra människor och även mot samhället.
- Psykiskt våld och försummelse är minst lika skadlig för barnets uppväxt och utveckling som fysiskt våld och aga.²²

BARNES REKOMMENDATIONER*:

- “ Tycker det borde finnas mer utbildning i hur man betar sig mot barn och vad man gör för att alla ska må bra.
- “ Utbilda skolpersonal om hur man hanterar mobbning.
- “ Unga som har varit med i svåra händelser ska få hjälp, alla kan inte berätta åt sina föräldrar.
- “ Barn och unga behöver info om hur de kan få hjälp om det uppstår våld eller hot hemma, i skolan eller någon annanstans. Det finns många instanser för hjälp, men unga måste få veta att de finns. Unga behöver info om vem och hur de kan kontakta om de behöver hjälp, och i vilka situationer man kan få hjälp. De behöver också info om hur hjälpprocessen kommer att gå till, annars skapas en rädsla baserad på okunskap. Man kan ha temadagar i skolan om ovannämnd info.

* Citaten i barns rekommendationer kommer från barn som deltagit i Rädda Barnens verksamheter och enkätundersökningar.

DETTA BEHÖVER GÖRAS:

Förebyggande arbete som eliminerar alla former av våld mot barn

- Kraftsamling och samverkan mot våld. Implementera rekommendationerna i analysrapporten [Utsatthetens bredd och djup](#) (se sid 136-140).
- Stöd, utbildning och verktyg för att förebygga och åtgärda diskriminering och mobbning.

Stöd till barn i brottsprocesser

- Resurser till Ålands polismyndighet för att hantera brott mot/av barn i brådskande ordning för att leva upp till ny lagstiftning.
- Ökat samarbete mellan myndigheter för att främja skapandet av skydd och trygghet för barn.

Information, stöd och hjälp

- Utbildning och information anpassad till barn i viktiga frågor (lagstiftning, stödinsatser, jämställdhet, relationer, samtycke bl.a.).
- Insatser för barn i svåra familjekonflikter.

STATISTIK OCH YTTERLIGARE INFORMATION

Enligt Hälsa i skolan löper åländska barn större risk för sexualiserat våld, psykiskt och fysiskt våld från föräldrar samt diskriminerande mobbning i skolan och fritidsaktiviteter än barn i hela landet. Över en tredjedel av eleverna i åk 4–5 och nästan hälften (47 procent) av eleverna i åk 8–9 uppger att de utsatts för psykiskt våld av föräldrarna under året.²³ Enligt analysrapporten "Utsatthetens bredd och djup" är flickor, unga med utländsk bakgrund, unga med funktionsnedsättning och unga från familjer med sämre ekonomi mer utsatta än andra jämnåriga på Åland.²⁴

I "En barndom utan våld - Finlands åtgärdsplan för förebyggande av våld mot barn 2020–2025" konstateras att;

“ om ett barn utsätts för våld i den tidiga barndomen kan detta drabba hjärnans utveckling, vilket leder till olika former av både omedelbara och livslånga fysiska och psykiska hälsoeffekter. Fysiskt och psykiskt våld, vilket även innefattar mobbning, trakasserier och diskriminering samt försummelse, kan ge barn och unga allvarliga fysiska och psykiska skador och leda till socialt utanförskap. I värsta fall kan våldet t.o.m. leda till barnets död. Våldet stör och skadar barnets psykiska, sociala och kognitiva utveckling samt skapar rädsla, hat och misstro mot andra människor och även mot samhället.²⁵ Forskningsresultat²⁴ har visat att psykiskt våld och försummelse är minst lika skadliga för barnets uppväxt och utveckling som fysiskt våld och aga.”²⁷

Förebyggande arbete som eliminerar alla former av våld mot barn

I analysrapporten "Utsatthetens bredd och djup" finns rekommendationer för att främja trygghet, psykisk hälsa och välmående, förebygga utsatthet och säkerställa åtgärder när något skett. Det är viktigt att rekommendationerna används och genomförs systematiskt på Åland. Finland har tagit fram ett åtgärdsprogram för att förebygga och åtgärda alla former av våld mot barn²⁸, men Åland saknar en motsvarande strategi.

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

Barnrättskommittén är djupt oroat över den höga nivån av våld mot barn, inklusive sexuella trakasserier, våldtäkt, sexuella övergrepp, sexuellt utnyttjande, könsbaserat våld och onlinevåld och den särskilda utsattheten hos flickor, barn med funktionsnedsättning, barn i alternativ vård, invandrare och flyktingbarn och barn i socioekonomiskt utsatta situationer.

- Reagera på alla former av våld mot barn i alla miljöer.
- Se till att strategier och planer inkluderar riktade åtgärder för flickor, barn med funktionsnedsättning, barn i socioekonomiskt utsatta situationer, barn med invandrarbakgrund och barn som tillhör minoritetsgrupper och att den har tillräckliga resurser och på ett omfattande sätt tar upp sexuellt utnyttjande och övergrepp.
- Säkerställ systematisk insamling och analys av data om allt rapporterat, undersökt och lagfört våld mot barn.
- Se till att barn har tillgång till konfidentiellt och barnvänligt klagomålsmekanismer, inklusive hjälplinjer, för rapportering av alla former av våld och övergrepp, och uppmuntra barn att använda dessa mekanismer.
- Ytterligare stärka medvetenhetshöjande och utbildningsprogram, inklusive kampanjer, med inblandning av barn, för att öka medvetenheten om alla former av våld och övergrepp bland allmänheten, lärare, vårdpersonal, socialarbetare och andra yrkesverksamma som arbetar med och för barn, och för att identifiera och rapportera till berörda organ.²⁹

22 Läs mer om konsekvenser för barn i kapitel 2.3 i "En barndom utan våld", Finlands åtgärdsplan för förebyggande av våld mot barn 2020–2025

23 THL, Hälsa i skolan 2021. I Finland är motsvarande siffrorna 26% (åk 4-5) och 31% (åk 8-9).

24 Nordic Equality Team, 2021. [UTSATTHETENS BREDD OCH DJUP](#)

25 Ellonen N, Lucas S, Tindberg Y. & Janson S. 2017. Parents' self-reported use of corporal punishment and other humiliating upbringing practices in Finland and Sweden – a comparative study. Child abuse rev. 26: 289–304.

26 Felitti V, Anda RF, Nordenberg D, Williamson DF, Spitz AM, Edwards V, Koss MP. & Marks JS. 2019. Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. Am J Prev Med. 56; 6:774–86.

Bl.a Naughton AM, Maguire SA, Mann MK, Lumb RC, Tempest V, Gracias S. & Kemp AM. 2013. Emotional, Behavioral, and Developmental Features Indicative of Neglect or Emotional Abuse in Preschool Children: A Systematic Review. JAMA Pediatr. 167: 769–75.

Cecil CAM, Viding E, Fearon P, Glaser D. & McCrory EJ. 2017. Disentangling the mental health impact of childhood abuse and neglect. Child Abuse & Neglect. 63:106–119. Felitti V, Anda RF, Nordenberg D, Williamson DF, Spitz AM, Edwards V, Koss MP. & Marks JS. 2019. Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. Am J Prev Med. 56; 6:774–86.

27 Ytterligare läsning om konsekvenser för barn i kapitel 2.3 i "En barndom utan våld", Finlands åtgärdsplan för förebyggande av våld mot barn 2020–2025

28 "En barndom utan våld", Finlands åtgärdsplan för förebyggande av våld mot barn 2020–2025

29 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 23

Den åländska barnomsorgs- och grundskolelagen ska trygga alla barns rätt till en trygg lärmiljö. Den nya diskrimineringslagen stärker ytterligare dessa rättigheter. Trots detta visar både statistik och barns erfarenheter att så inte är fallet. Barn som deltagit i Rädda Barnens verksamheter berättar om erfarenheter om mobbning och att vuxna i skolorna saknar kunskap och perspektiv för att identifiera diskriminerande kommentarer. Över tredjedel av eleverna i åk 8–9 och över en fjärdedel i yrkesgymnasiet har upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden.³⁰ Siffrorna gällande diskriminerande mobbning är högre på Åland i åk 8–9 och yrkesgymnasiet är i resten av landet, men lägre på gymnasiet.

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Säkerställ genomförandet av effektiva förebyggande och skyddande åtgärder mot online- och offlinevåld, inklusive mobbning i skolor samt genomföra forskning om grundorsaker till våld
- Vidta åtgärder mot alla former av mobbning och anta, uppdatera och följa upp de olika programmen för förebyggande av mobbning och ändra lagstiftningen därefter.
- Stärka åtgärder för att bekämpa våld i skolan, inklusive sexuellt trakasserier, mobbning, nätmobbning och våld på nätet, och se till att åtgärderna omfattar bl.a. förebyggande arbete, mekanismer för tidig upptäckt, obligatorisk utbildning för lärare, stärkande av barn och ökad medvetenhet om de skadliga effekterna av mobbning och våld.³¹

Stöd till barn i brottsprocesser

Från och med oktober 2023 kommer behandlingen av flertal brott som riktar sig mot barn att klassas som brådsakande. Genom ändringar i förundersökningslagen och lagen om rättegång i brottmål förbättras barn som är brottsoffers ställning i straffprocessen. Förundersökning ska göras skyndsamt om målsäganden är yngre än 18 år och det misstänkta brottet är ett sexualbrott mot målsäganden eller ett brott mot hans eller hennes liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära. Även beslut om att väcka åtal ska fattas skyndsamt.³²

Enligt Ålands polismyndighet behövs åtminstone ytterligare en barnutredare för att skapa förutsättningar att leva upp till lagens kommande krav.

En viktig bas för arbetet med brott mot barn är barnahusmodellen. Sedan år 2022 deltar Åland i Institutet för hälsa och välfärds projekt Barnahus³³ med målet att trygga en multiprofessionell, barncentrerad och ofördröjlig utredningsprocess för våldsbrott mot barn samt säkerställa tillräckligt stöd och tillräcklig vård för barnet och familjen. En utredning vid Institutet för hälsa och välfärd visar nu att ett flertal lagar i Finland behöver ändras för att Barnahus-modellen ska kunna tillämpas fullt ut. I anslutning till detta arbete har KST lyft behovet av en motsvarande utredning gällande de åländska lagarna görs.³⁴ Barnahusmodellen är en möjlighet till samverkan mellan myndigheter. Ytterligare arenor för samarbete/samverkan behövs.

Det är även viktigt att arbeta med de barn som begått brott för att säkerställa att inte nya brott begås. En metod för detta är att konsekvent göra riskbedömningar. Riskbedömningar för barn som visat riskbeteenden eller utfört brott bör ses som ett preventivt arbete för att hindra barn att växa upp till förövare samt skydda potentiella offer. Att identifiera övergreppshandlingar och våld hos unga och bemöta med adekvat behandling kan således vara en viktig insats för den enskilde personen men även för att förhindra framtida övergrepp och brott.³⁵

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Stärka och standardisera implementeringen av Barnahus för att säkerställa att alla barn som är offer för alla former av våld, inklusive sexuella övergrepp och sexuellt utnyttjande, har tillgång till multidisciplinärt stöd, medicinsk bedömning och traumafokuserad terapi.
- Säkerställa effektiv utredning av och ingripande i alla fall av våld mot barn, i och utanför hemmet, och att lämplig terapi, återhämtning, social återintegrering och kompensation för offren finns tillgänglig.³⁶

30 THL, [Hälsa i skolan 2021](#).
31 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) Punkter 23 c, d och 36 b
32 Justitieministeriet: [Behandlingen av brott mot barn blir snabbare](#).
33 THL: [Projektet Barnahus](#).
34 KST: [Sammanträdesprotokoll maj 2023](#).
35 Thorslund, Ulla [Om riskbedömning](#)
36 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 23 e, f

Information, stöd och hjälp

Barn som deltagit på Rädda Barnens aktiviteter har regelbundet lyft fram avsaknaden av information och utbildning i för dem viktiga frågor. Det har handlat om en önskan om utbildning och info om aktuell och relevant lagstiftning, vilka stödinsatser som finns, jämställdhet, relationer, samtycke. Barnen lyfter fram att det saknas kännedom om varifrån hjälp och stöd kan fås och på vilket sätt. Strukturer för stöd har upplevts som otydlig även för vuxna som hjälper barn att få stöd.

Åland har liksom Finland långdragna och svåra vårdnads- och umgängeskonflikter. I en enkätundersökning som presenteras i "Åländska barns rapport till FN"³⁷ svarade hälften av barnen att föräldrarnas separation har påverkat barnets mående negativt. Kontinuerliga möjligheter till kamratstöd i grupp saknas för barn med separerade/skilda föräldrar på Åland, vilket har önskats av barn. Stöd och hjälp till föräldrar och barn behövs för att minimera de negativa konsekvenser en separation har på barn. I beslutsfattandet behövs perspektivet från ett barn med skilda föräldrar, dvs utgå från barnets faktiska livssituation då det gäller beslut som kan inverka på barnets vardag så att beslut inte orsakar mer konflikter i vårdnadstvister, t.ex underhållsbidrag och två adresser.

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Stärka familjestödet, inklusive medlingstjänster vid skilsmässa och separationsfall och ge barnen lämplig rådgivning och traumastöd vid behov;
- Främja gemensamt föräldraskap efter skilsmässa och separation och ge familjerådgivning, inklusive i syfte att säkerställa regelbunden kontakt mellan barnet och föräldern i situationer där en förälder bor utomlands.³⁸

37 [Åländska barns rapport till FN, 2021.](#)
38 [CRC/C/EIN/CO/5-6](#) punkt 25 b, c

HÄLSA & OMSORG

Psykisk ohälsa bland barn på Åland ökar. Det finns barngrupper som riskerar sämre hälsa än andra jämnåriga och det saknas lågtröskelinsatser vid rätt tid på rätt nivå.

För barn innebär det:

- Om barn inte får rätt hjälp eller vård vid rätt tid kan problemen bli mer allvarliga och långvariga.
- Särskilt barn som lever i utsatta livssituationer riskerar sämre hälsa och hälsoklyftorna riskerar att bli större.

BARNS REKOMMENDATIONER*:

- “ Alla som får hjälp för att må bättre får inte alltid rätt hjälp. Vi vill att det finns pengar för att utbilda sakkunniga och att det finns fler stödpersoner för unga att prata med t.ex. i skolan men också i chattar osv.
- “ Bättre tillgång till vård- och behandlingsinsatser. Mer skolkuratorer-/psykologer. Skolan måste vara mer uppmärksam på om en elev mår dåligt. Många ungdomar är rädda för att fråga efter hjälp för de tror att om de berättar för en vuxen så kommer något dåligt hända. Var får man hjälp? Hur?
- “ Skolan spelar en viktig roll för hur vi mår. Det är viktigt att det blir jämnare i skolan och att vi kan förebygga skolstress. Undervisningen i skolan måste vara anpassad för alla så att det finns möjlighet för olika studietekniker och att alla elever får det stöd och den hjälp de behöver.

* Citaten i barns rekommendationer kommer från barn som deltagit i Rädde Barnens verksamheter och enkätundersökningar.

DETTA BEHÖVER GÖRAS:

Tidiga och tillräckliga insatser

- Tillgången till samtalsstöd, psykolog, vårdtjänster och psykosociala tjänster på olika nivåer säkerställs och väntetiderna förkortas.
- Tidiga insatser för barnfamiljer och stöd i föräldraskapet oavsett språk och bakgrund (rådgivning, familjecenter).
- Kamrattstöd för barn. Erbjud stödgrupper för barn i utsatta situationer.
- Satsa på personal som arbetar med barn. Hållbar arbetssituation ger kontinuitet.
- Säkerställ resurser (tid och finansiering) till fortbildning och kompetensutveckling för vuxna som möter barn.

Stödinsatser inom utbildningen

- Avgiftsfria studier, tillräckligt stöd, studiehandledning och ett tydligt uppföljningsansvar för att säkerställa utbildning efter grundskolan (utvidgad läroplikt).
- Förberedande undervisning för nyanlända ungdomar i gymnasieåldern som flyttat till Åland och har ett annat modersmål än svenska.
- Tillräckligt stöd och insatser för barn med funktionsnedsättning (fortbildning för skolpersonal och andra professionella, individuella anpassningar enligt behov, tillräckliga resurser, snabba utredningstider).

STATISTIK OCH YTTERLIGARE INFORMATION

Enligt Hälsa i skolan 2023 upplever 30 procent av elever i åk 8–9 på Åland att de haft måttlig eller svår ångest under de senaste två veckorna. Respektive siffran för hela Finland är lägre. Andelen högstadieungdomar som upplever ångest har ökat stadigt i Hälsa i skolans resultat från Åland sedan år 2019.³⁹

Barn som lever i utsatta livssituationer har en ökad risk för ohälsa nu och längre fram i livet. Det kan handla om barn som lever i familjer med beroendeproblematik, psykisk ohälsa, barn som lever i ekonomisk utsatthet, placerade barn/ungdomar⁴⁰, HBTQIA-ungdomar⁴¹, barn/ungdomar med funktionsnedsättning⁴² och barn/ungdomar med utländsk bakgrund⁴³.

Landskapsregeringen har initierat projektet Barn och ungas hälsa och välmående med syfte "att kartlägga strukturella hinder för arbetet med barn och ungas hälsa och välmående samt att föreslå och implementera långsiktiga lösningar inom och mellan utbildningssektorn, socialvård samt hälso- och sjukvård." Projektets resultat presenteras löpande och resurser för dess förslag och åtgärder behöver säkras. Arbetet med att stärka den psykiska hälsan behöver ske genom ett samordnat och långsiktigt angreppssätt tillsammans samhällets alla aktörer. Det främjande arbetet och ett salutogent förhållningssätt är centralt. I arbetet är barns delaktighet och hörande av barn en viktig del.

Tidiga och tillräckliga insatser

För att säkra barns välmående behövs stöd och hjälp erbjudas tidigt och vara tillräckliga både i storlek och över tid. Stöd till föräldrar och rådgivningstjänster måste vara tillgänglig för alla familjer på Åland, oavsett språk och bakgrund. Det är viktigt att familjer från olika kulturella och språkbakgrunder ges möjlighet att ta del av insatser och få stöd i sitt föräldraskap. En arena för samordnat föräldrastöd är familjecenter, något som saknas på Åland.⁴⁴

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Tillhandahålla hälso- och socialtjänst till alla barn och gravida kvinnor, oavsett dokumentation.⁴⁵

Enligt den åländska barnomsorg och grundskolelagen ska det finnas tillgång till skolkurator och skolpsykolog på daghem och i grundskolan och eleven har rätt att få tillräckligt stöd för problem relaterade till lärande och utveckling. På påståendet "Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av olika vuxna i skolan (lärare, skolhälsovård, kurator, psykolog)" svarar elever i åk 8–9 på Åland ja i betydligt högre utsträckning i alla kategorier jämfört med hela Finland. Resurser behövs för att säkerställa att alla barn på Åland som behöver hjälp med psykiskt välmående får det snabbt, enkelt och på rätt nivå i stöd- och vårdkedjan. Rädda Barnen har upprepade gånger sett att vårdkedjan upplevs otydlig av föräldrar, särskilt till barn som inte har direkt skolrelaterat dåligt mående. Upplevelsen är att det saknas hjälp som inte är på specialistsjukvårdsnivå och som nås enkelt och utan mellan-händer. Lågtröskelalternativ behövs. Det sker även en uppdelning mellan barn vars föräldrar har ekonomisk möjlighet att anlita privat vård och de som inte har den möjligheten. Förutsättningarna att verka inom den offentliga vården behöver stärkas och tillgången till samtalsstöd/vård säkras för att garantera barns rätt till stöd oavsett familjens ekonomiska status.

39 Sotkanen, [Hälsa i skolan 2023](#). Indikatorn bygger på GAD-7-skalan.

40 Ikonen, Riikka; Eriksson, Pia; Heino, Tarja, 2020. [Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset : Kouluterveyskyselyn tuloksia. Se Rädda Barnens översättning av rapporten här.](#)

41 Resultatet i Hälsa i skolan visar i övrigt att de placerade barn och unga som besvarade frågorna var allmänt mindre nöjda med sitt liv och upplevde sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt oftare än barn och unga som bor på annat sätt. Problem med psykiskt välbefinnande var vanligare bland placerade barn och unga än bland andra. Jokela, Satu; Luopa, Pauliina; Hyvärinen, Anni; Ruuska, Tupu; Martelin, Tuuja; Klemetti, Reija, 2020. [Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi : Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019.](#)

42 Resultaten från Hälsa i skolan visar att unga som tillhör köns- och sexuella minoriteter har betydligt fler utmaningar relaterade till hälsa och välbefinnande jämfört med andra unga.

43 Se Nordic Equality Team, 2021. [UTSATTHETENS BREDD OCH DJUP](#) och ÅSUB, 2022. Barn, elever och studerande med neuropsykiatriska funktionsvariationer. https://www.asub.ax/sites/default/files/reports/elever_med_npf_31.03.2022.pdf

44 THL, 2017. [Ulkomaalaistaustaisten nuorten terveystottumukset.](#)

45 Enligt resultat i Hälsa i skolan i Finland t.ex. äter unga med utländsk bakgrund frukost mindre ofta på vardagar än unga med finsk bakgrund. Flickor med utländsk bakgrund tränar mindre än pojkar med utländsk bakgrund och unga med finsk bakgrund.

46 [Familjecenter Institutet för hälsa och välfärd](#)

47 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 31 b

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

Barnrättskommittén oroar över barns psykiska hälsoproblem som depression, ångest och självskada. De rekommenderar att man förbättrar mentalvårdstjänster och program för barn genom:

- Att göra terapeutiska tjänster tillgängliga i skolor och överallt.
- Att ha tillräckligt med kvalificerade yrkesverksamma för att möta barns behov snabbt.
- Att skraddarsy tjänster för att möta de specifika behoven hos olika grupper, inklusive flickor, flyktingar, familjer som lever i ekonomisk utsatthet, barn med funktionsnedsättning och hbtqia+-barn, med fokus på förebyggande och tidiga insatser.
- Att vidta förebyggande åtgärder, tar itu med bakomliggande orsaker, involverar barn i serviceutveckling och säkerställer ansvarsfull användning av medicin (undvika onödig medicinering).
- Att ge utbildning och stöd till föräldrar och vårdnadshavare till barn med psykiska problem.⁴⁶

Stödgrupper eller kamratstöd för olika barngrupper (exempelvis barn med invandrarbakgrund, barn som är placerade, barn med separerade/skilda föräldrar m.fl) kan vara en hälsofrämjande insats. De gruppaktiviteter som finns kan dock vara svåra att delta i för barn som bor i landsbygden eller i skärgården på grund av infrastrukturen. Att delta i gruppverksamhet i Finland kan vara svårt på grund av språket. Rädda Barnen utvecklar gruppverksamhet sedan år 2019 (Ninni-grupper och läger) för barn i familjer med beroende eller psykisk ohälsa. Rädda Barnens praktiska erfarenhet av, och återkopplingen från barnens själva och deras vuxna, kamratstöd i grupp är mycket positiv.

För att säkerställa barns välmående och rätt till service av hög kvalitet är det viktigt att arbeta långsiktigt för personalens välmående, se till att de får stöd för att orka och säkerställa tillräckliga resurser så att personalen inte blir överbelastad. Enligt barnrättskommittén har Åland en skyldighet att ge och utveckla utbildning om barns rättigheter för alla som arbetar med och för barn, till exempel lärare, socialarbetare och andra yrkespersoner, polisen, personer som arbetar inom media, och många andra. Utbildningen måste vara systematisk med kontinuerlig fortbildning och med syftet att betona barnets status som rättighetsbärare, att öka kunskaperna om och förståelsen av konventionen och att uppmanra aktiv respekt för alla dess bestämmelser.⁴⁷

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Säkerställa fortsatt systematisk utbildning om barns rättigheter, barnkonventionen och dess fakultativa protokoll för alla yrkesverksamma som arbetar för och med barn.⁴⁸
- Ge vägledning och utbildning till alla yrkesverksamma som arbetar med tillhandahållande av tjänster och barns och ungdomars rättigheter om principen om barnets bästa samt förstärka och intensifiera utbildningen till alla behöriga myndigheter som ansvarar för att tillämpa principen om barnets bästa.⁴⁹
- Garantera och stärka att alla relevanta yrkesverksamma, inklusive domare, lärare och yrkesverksamma inom ungdomsvården, som arbetar med och för barn, får systematiskt lämplig utbildning om barnets rätt att bli hörd och att hans eller hennes åsikt beaktas i enlighet med barnets ålder och mognad.⁵⁰
- Se till att yrkesverksamma som arbetar med och för barn får obligatorisk utbildning om våld.⁵¹

46 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 32

47 Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter

48 Punkt 12 b

49 Punkt 17 c

50 Punkt 19 e

51 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 23 j

Särskilda stödsatser inom utbildningen

I riket gjorde läropliktsreformen 2021 andra stadiet av-
giftsfritt och obligatoriskt tills man fyller 18 år.
Syftet med att utvidga läroplikten är att höja utbildnings-
och kompetensnivån på alla utbildningsnivåer, att minska
inlärningsskillnaderna och att öka jämlikheten i
utbildningen samt barns och ungas välbefinnande.
Målet är att alla unga genomgår en utbildning på andra
stadiet. I och med att kompetenskraven ökar förutsätter
sysselsättning för närvarande minst en examen på andra
stadiet. Nya väglednings- och handledningsansvar för
utbildningsanordnarna och till den grundskoleelevens
hemkommun, vilket stärker den vägledning och det stöd
som barn under 18 år får, särskilt i fasen av att söka till
utbildning och i eventuella avstängningssituationer.⁵²
På Åland har ingen liknande reform tagits fram.

Att garantera rätten till utbildning som är till för alla,
som håller god kvalitet och som är inkluderande är enligt
barnrättskommittén den enskilt viktigaste
policyinvestering stater kan göra för att trygga ungdomars
kortsiktiga och långsiktiga utveckling. I synnerhet
gymnasieutbildning har positiva effekter, enligt en allt
större mängd evidens.⁵³

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

Barnrättskommittén lyfter fram att de är oroad
över skillnaderna i tillgång till utbildning av hög
kvalitet.

- Säkerställ jämlik tillgång till utbildning för
barn från utsatta grupper, inklusive romska
barn, barn med funktionsnedsättning,
asylsökande, flykting- och invandrabarn, barn
i alternativt vård och barn från socioekonomiskt
missgynnade familjer, till utbildning av hög
kvalitet, inklusive genom att göra grund- och
gymnasieutbildning obligatorisk för alla barn i
Finland och Åland, inklusive asylsökande barn,
barn med olaglig uppehållstillstånd och barn
med tillfälligt bosatta tillåta.⁵⁵

Det är viktigt att läropliktsreformen omfattar förstärkning
av studiehandledning och stöd till alla studerande enligt
behov under hela skolgången. På andra stadiet på Åland
förekommer det t.ex oftare att studerande som har
svenska som andraspråk avbryter sina studier. Bland
dessa avbryter män sina studier i större utsträckning än
kvinnor.⁵⁴

Det behövs en långsiktig lösning för barn och unga som
flyttar eller flyr till Åland och som inte har svenska som
modersmål. I grundskolan finns en modell för förberedan-
de undervisning för barn i grundskoleåldern. För barn och
unga i gymnasieåldern finns från och med hösten 2023
Grundvux och Nya linjen vid Ålands folkhögskola, men det
finns behov av att säkra möjligheten till utbildning
långsiktigt och på rätt nivå.

ÅSUB har genomfört en utvärdering om barn, elever och
studerande med neuropsykiatriska funktionsvariationer
och utbildningssystemet på Åland för fortsatt utveckling
av utbildningssystemet. De svarande konstaterar att en
helhetslösning i utbildningssystemet bestående av
barnomsorgen, grundskolan och gymnasiet behövs för
barn med NPF. Rapporten visar behov av snabbt stöd
vid diagnos, tidiga insatser, flexibla och individuella
stödförmer, insatser för samarbetet mellan hem och
skola, kunskap om psykisk ohälsa tidigt i skolan, fler
speciallärare, möjlighet till anpassningar och
smågruppsundervisning i gymnasieskolan.⁵⁶

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Stärk åtgärder för att säkerställa inkluderande
utbildning i de vanliga skolorna för alla barn
med funktionsnedsättning, inklusive genom
att anpassa läroplaner och utbildning,
tillhandahålla adekvata resurser och
kompetens, och tilldela specialiserade
lärare och yrkesverksamma så att barn med
funktionsnedsättning och inlärings-
svårigheter får individuellt stöd och
vederbörlig uppmärksamhet.⁵⁷

52 Undervisnings- och kulturministeriet. [Frågor och svar om läroplikten](#).
53 Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 20 (2016) om genomförandet av barnets rättigheter under ungdomsåren, punkt 68
54 ÅSUB, 2020. [Inflyttning och integration ur ett könsperspektiv](#), s. 15. Siffrorna från 2019. Av kvinnorna var det 16 procent av de svenskspråkiga och 19 procent av de studerande med annat modersmål som avbröt. För männens del var skillnaden mellan språkgrupperna större, 13 procent av de svenskspråkiga avbröt mot 23 procent av de övriga
55 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 36 a
56 [ÅSUB, 2022: Barn, elever och studerande med neuropsykiatriska funktionsvariationer](#).
57 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt

STRATEGISK BARNRÄTTSPOLITIK & DELAKTIGHET

Samordning och strategiska mål för genomförandet av barnkonventionen på Åland saknas. Det saknas rutiner och resurser för barnkonsekvensanalyser i arbetet med åländska lagförslag. Formella forum utanför skolan saknas för barns delaktighet.

För barn innebär det:

- Deras rättigheter riskerar att inte tillgodoses systematiskt.
- Olika barn och barngrupper, särskilt de som lever i utsatta situationer, kan behöva särskilda åtgärder för att få sina rättigheter tillgodosedda. När en systematisk identifiering av sådana åtgärder uteblir riskeras att alla barn inte får sina rättigheter tillgodosedda.
- Beslut som inte grundar sig på barns expertis om sina egna liv kan ha oönskade effekter.
- Barn och unga känner inte att de blir lyssnade på i samhället vilket kan leda till sämre motivation, engagemang, känsla av sammanhang samt välmående.

BARNS REKOMMENDATIONER*:

- “ Spara inte på barnen!
- “ Se till så att alla mår bra och trivs, försök komma på lösningar på varför det inte är bra och fokusera på vad som är bra.
- “ Lyssna mer på oss och ta våra åsikter allvarligt, få oss att känna oss som en värdefull och viktig del av samhället.
- “ Det är viktigt att beslutsfattare frågar unga kontinuerligt om våra åsikter när ni jobbar för att alla unga ska må bra på Åland. Vi vill att det finns olika sätt för unga att få sin röst hörd i frågor som angår oss. Ni kan fråga unga vad de tycker genom enkäter eller skolbesök, online idélåda och genom att skapa ungdomsråd på Åland! Det är viktigt att vi också får återkoppling!

* Citaten i barns rekommendationer kommer från barn som deltagit i Rädda Barnens verksamheter och enkätundersökningar.

DETTA BEHÖVER GÖRAS:

Delaktighet och demokrati

- Formella mötesplatser för barn och beslutsfattare på olika nivåer i samhället.
- Utrymme och rutiner för barns verkliga påverkansmöjligheter i befintliga strukturer (nämnd, delegationer, råd).
- Tillräckliga resurser för skolorna för att arbeta med elevdemokrati och delaktighet.
- Rutiner som garanterar barns möjlighet att utvärdera och bidra till utvecklingen av tjänster inom offentlig service som riktar sig till och möter barn (t. ex. socialvård, hälso- och sjukvård, skola och polisen).

Resurser och verktyg för strategiskt barnrättsarbete

- Åländsk barnstrategi tas fram och tillräckliga resurser avsätts för implementeringen (ansvarsperson utses).
- En ansvarig minister för barnrättspolitik utses.
- Lagkrav på barnkonsekvensanalys samt fortbildning och resurser för arbetet.
- Statistik om barn på Åland sammanställs och tillgängliggörs som stöd för beslutsfattandet.
- Rapportering och uppföljning av internationella avtal och de rekommendationer som ges av FN systematiseras.
- Mera resurser till Barnombudsmannen.

STATISTIK OCH YTTERLIGARE INFORMATION

Arbetet med barns rättigheter behöver strategiska mål och tydliga insatser. För att samla de insatser som planeras inom politikområdet behövs en strategisk barnrättspolitik utformas. I beredning av ärenden, i budgetarbete, i framtagande av lagstiftning, i policy och programarbete ska ett barnrättsperspektiv säkerställas. Särskild uppmärksamhet behöver ges åt barn och barngrupper i utsatta situationer och regionala skillnader samt barns delaktighet.

Resurser och verktyg för strategiskt barnrättsarbete

Finland fick den första nationella barnstrategin i februari 2021. På Åland finns ingen central samordnande aktör/ mekanism som samordnar arbete mellan alla relevanta organ och institutioner och säkerställer genomförandet av barns rättigheter inom alla relevanta områdena. Ett verkligt genomförande av barnkonventionen kräver en fungerande samordning mellan ministerierna, mellan den regionala och den lokala nivån och mellan staten och civilsamhället – inklusive barn och ungdomar. Lämpliga person-, ekonomiska samt tekniska resurser för genomförandet av barnstrategin behöver säkerställas.⁵⁸

Att säkerställa att principen om barnets bästa tillämpas vid alla åtgärder som rör barn och att alla bestämmelser i konventionen respekteras i lagstiftning kräver fortlöpande barnkonsekvensanalyser. Dels krävs förhandsanalyser som förutsäger effekterna av lagförslag eller budgetfördelningar som rör barn och deras åtnjutande av sina rättigheter, och dels efterhandsanalyser, som bedömer vilken faktisk effekt genomförandet har haft.⁵⁹ Ålands ombudsmannamyndighet konstaterar i en studie att barnkonsekvensbedömningar inte är rutin i arbetet med åländska lagförslag. Endast ett av åtta lagförslag som analyserades hade en omfattande barnkonsekvensbedömning gjorts där även barn fått vara med och bli hörda. I de övriga lagförslagen är barnkonsekvensbedömningen bristfällig.⁶⁰

Det är viktigt att regeringarna utvecklar en direkt relation med barn, inte bara ett förhållande som förmedlas genom icke-statliga organisationer eller institutioner för mänskliga rättigheter. Det ligger både i regeringarnas och i barnens intresse att ha direktkontakt med varandra.⁶¹

Finska statens kombinerade femte och sjätte rapport är den första rapporten till FN:s barnrättskommitté där Åland nämns. Ålands landskapsregeringen deltog vid hörandet med barnrättskommittén för första gången år 2023 trots att barnkonventionen antogs på Åland redan år 1991. Rapportering och uppföljning av de rekommendationer som ges av barnrättskommittén har inte varit systematisk på Åland.

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Vidta åtgärder för att stärka konsekvensbedömningen av barns rättigheter i lagstiftningsprocessen.⁶²
- Införliva ett barnrättsbaserat tillvägagångssätt i den offentliga budgeteringsprocessen och implementera ett spårningssystem för tilldelning, användning och övervakning av resurser för barn i alla nivåer av samhället, inklusive kommuner, och bedöma hur investeringar i alla sektorer tjänar barnets bästa.⁶³

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Tilldela tillräckliga ekonomiska och tekniska resurser för att möjliggöra regelbunden övervakning och utvärdering av framstegen i genomförandet av konventionen.⁶⁴

58 FN:s Kommitté för barnets rättigheter, 2011: Samlad bedömning: FINLAND
 59 Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter
 60 ÅOM, 2020. [Finns det Barnkonsekvensbedömningar i åländska lagförslag?](#)
 61 Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter
 62 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 7 b
 63 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 9 a
 64 [CRC/C/FIN/CO/5-6](#) punkt 11 a

Beslut om och arbetet med barns rättigheter kräver tillräcklig kunskapsunderlag och statistik som är tillgänglig för beslutsfattare. Någon separat sammanställning av barnstatistik och barns villkor på Åland inom olika områden har inte publicerats sedan år 2003.⁶⁵

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Fortsätt stärka sitt datainsamlingsystem för både kvalitativa och kvantitativa indikatorer som omfattar alla områden av barnkonventionen.
- Se till att uppgifterna är uppdelade även efter funktionsnedsättning, migrationsstatus, socioekonomisk bakgrund, minoritet (t.ex. romer), ursprungsbefolkning (samer) och barn i utsatta situationer, till exempel med fängslade föräldrar, i situationer av våld eller inom alternativ vård för att underlätta analys av barns situation.
- Säkerställ effektiv samordning och utbyte av data mellan relevanta ministerier och enheter och användning av data för utformning, övervakning och utvärdering av policyer och projekt om barns rättigheter.

Sedan år 2014 finns ett lagstadgat uppdrag för att trygga och främja barnets ställning och rättigheter inom ramen för Ålands ombudsmannamyndighet (ÅOM) som enligt lagen (2014:33) ska verka för att främja och trygga den enskildes rätt till likabehandling, barns ställning och rättigheter, klientens ställning och rättigheter inom socialvården samt patientens ställning och rättigheter inom hälso- och sjukvården. Att trygga och främja barnets ställning och rättigheter kräver en aktiv barnombudsman på plats på Åland med kunskap om de åländska barnens förhållanden både utifrån den åländska juridiken och de upplevelser som barnen har i praktiken. Utgående från de resurser som myndigheten har bedrivs ett aktivt arbete även om dess uppdrag är större än vad tilldelningen av resurser är.

Barns delaktighet och demokrati

Att investera i genomförandet av barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet, och att barnets åsikter beaktas, är enligt barnkonventionen en tydlig och direkt juridisk skyldighet för konventionsstaterna och självstyrande områden. Det är en rättighet som innehas av alla barn, utan åtskillnad. Att skapa meningsfulla möjligheter för genomförandet av barns rätt att bli hörda kräver en nedmontering av de rättsliga, politiska, ekonomiska och kulturella hinder som för närvarande står i vägen för att barn ska bli hörda och för deras deltagande i alla frågor som rör dem. Det krävs beredskap för att ifrågasätta antaganden om barns förmåga och för att uppmuntra en utveckling av miljöer där barn kan utveckla och uppvisa denna förmåga. Det krävs också ett åtagande för att se till att det finns resurser och utbildning.⁶⁶

Staterna och självstyrande områden har en skyldighet att ta reda på åsikterna hos specifika grupper av barn i specifika frågor – till exempel att tillfråga barn med erfarenhet av det rättsliga systemet för unga lagöverträdare när det gäller förslag om lagstiftningsreformer inom detta område, eller adoptivbarn och barn i adoptivfamiljer om adoptionslagstiftningen och adoptionspolitiken.

Arbetet med barns delaktighet i alla nivåer av samhället (staten, landskap, kommun, skola etc) samt hörandet av barnet ska alltid förverkligas i enlighet med de riktlinjer som barnrättskommittén givit i sin allmänna kommentar nr 12.

Åland saknar formella mötesplatser för barn och beslutsfattare samt ett lagstadgat krav för kommunerna att inrätta ett ungdomsfullmäktige eller en motsvarande påverkansgrupp. Några kommuner har initierat bildandet av ungdomsråd. Ett ungdomsråd kopplat till utvecklings- och hållbarhetsrådet startades på Åland under hösten 2022. Ålands handikappförbund har startat ett eget ungdomsråd 2021. Den finländska ungdomslagen säkrar i lag att unga i riket har forum för påverkan, men på Åland saknas en ungdomslag.⁶⁷

Åland deltog i Nordiska ministerrådets projekt Nabo – ungas sociala inkludering i Norden där ungas åsikter och tankar om tillhörighet, möjligheter till inflytande, delaktighet i samhällslivet samt erfarenheter av samhällsservice och sociala relationer samlades in. I rapporten synliggjordes behovet av tydligare rutiner, systematiskt stöd och återkoppling från beslutsfattare för att öka barns inflytande.⁶⁸

65 År 2003 publicerades rapporten "Barns villkor på Åland", som sammanställde all tillgänglig och relevant statistik samt utvalda delar av undersökningar om barns villkor på Åland.

66 Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) Barnets rätt att bli hörd, punkt 135

67 Undervisnings- och kulturministeriet. [Lagar och förordningar: Ungdom.](#)

68 Roos, Sanna, 2019. [Nabo – ungas röster om social inkludering på Åland.](#)

FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Finland och Åland 2023:

- Garantera att alla barn kan uttrycka sin åsikt och bli hörda i alla beslut som berör dem, i domstolar och förvaltningsförfaranden, med särskild iakttagelse vid beslut om migration och asyl, vårdnad, boende och umgänge, antagande av skyddsåtgärder i alternativ vård till familjen, socialtjänst och våld i hemmet, utan krav på samtycke av en förälder eller vårdnadshavare
- Anta relevanta lagändringar för att säkerställa att barns åsikter, oavsett deras ålder, hörs och beaktas i de ovan nämnda besluten
- Vidta nödvändiga åtgärder för att garantera att alla kommuner upprättar policyer och strukturer, såsom ungdomsråd, för att upprätthålla barns rätt att delta i alla samhällsområden och i synnerhet i det lokala beslutsfattandet.
- Förstärka åtgärder för att främja ett meningsfullt och bemyndigat deltagande för alla barn, inklusive barn i utsatta situationer, inom familjen, samhällena, skolor och inkludera barn i beslutsfattande i alla frågor som rör barn inom området för policyskapande på kommunal och nationell nivå.⁶⁹

Rädda Barnen på Ålands valprogram har tagits fram i en process med rättighetsbärare, Rädda Barnens medlemmar, styrelse och personal som identifierat programmets fyra områden som sågs som särskilt viktiga inför kommunal- och lagtingsvalet 2023.

I [Civilsamhällets arbetsrapport om barns rättigheter på Åland](#) kan du läsa mer om arbetet med barns rättigheter och vilka insatser som behövs.

Rädda Barnen
Åland

Norragatan 13 B, 22100 Mariehamn
+358 (0)18 14394
info@raddabarnen.ax
www.raddabarnen.ax